

Projekt pn.: „Dni Europy w Jaworzu. Sdruzeni Obci Povodi Stonavki Czechy-Polska 2010”

Ubiega się o dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013 i budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu Śląsk Cieszyński.

INFORMACJE DO KONKURSU

WIEDZY – ZABAWA JĘZYKIEM CZESKIM

Bliskość języków polskiego i czeskiego powoduje, że Polakom i Czechom w miarę łatwo jest się porozumieć. Na pewno łatwiej niż przedstawicielom nacji pochodzących z dwu odmiennych grup językowych. Jednak paradoksalnie okazuje się również, że wzajemna bliskość naszych języków staje się jednocześnie źródłem wielu zabawnych (czasem bardziej, a czasem mniej) nieporozumień i sprawia pewne trudności we wzajemnym zrozumieniu się.

Jeśli chodzi tylko o zwykłe rozmowy na codzienne tematy, a już szczególnie te toczone nad kuflem piwa, to pojawiające się problemy nie są zbyt wielkie i łatwo je pokonać, pomagając sobie chociażby rękami. Gorzej jest w rozmowach na konkretne tematy, np. rozmowach handlowych. Wtedy język czeski, pozornie wciąż podobny i zrozumiały, staje się dla Polaków naprawdę językiem obcym. Niektóre znajomo brzmiące słowa mają w języku czeskim zupełnie inne znaczenie. Podobnie jest ze słowami polskimi. Często z tego powodu dochodzi do bardzo kłopotliwych sytuacji, które mogą wywołać rumieniec nie tylko na twarzy Polaka, ale także Czecha. Z mojego doświadczenia wynika jednak, że my bardziej śmiejemy się z języka naszych południowych sąsiadów niż oni z naszego.

Czesi w ogóle, nie tylko pod względem języka, wydają się nam narodem zabawnych i jowialnych piwoszy, rodem z "Przygód dobrego wojaka Szwejka". A to przecież tylko typowy stereotyp. Czesi są zwykle bardzo zaskoczeni, gdy dowiadują się ode mnie, że w języku polskim w powszechnym użyciu są dwa idiomy, zawierające przymiotnik czeski - chodzi oczywiście o "czeski błąd" i "czeski film".

"Czeski błąd" wziął się prawdopodobnie z tego, że wiele słów w języku czeskim jako żywo przypomina słowa z języka polskiego, w których ktoś albo poprzestawiał literki, albo niektóre zjadł. Przykładów nie trzeba szukać daleko:

kapr - karp
pohoda - pogoda
švec - szewc
ruka - ręka
krk - kark

Bardziej skomplikowana jest sprawa z "czeskim filmem" - szczególnie, że Czesi, nie bez podstaw zresztą, są dumni ze swojej kinematografii i dlatego niektórzy, kiedy wyjaśniałem im polskie znaczenie określenia "czeski film", wydawali się nawet nieco urażeni. Z drugiej jednak strony nie wiem, czy z kolei na Czechów nie powinni obrazić się Hiszpanie za powiedzonko "hiszpańska wioska", czyli "*Španělska vesnice*". Znaczy ono bowiem w języku czeskim dokładnie to samo co w polskim "czeski film" i używane jest w tych samych okolicznościach. Przyznam, że nie wiem,

Projekt pn.: „Dni Europy w Jaworzu. Sdrużeni Obci Povodi Stonavki Czechy-Polska 2010”

Ubiega się o dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013 i budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu Śląsk Cieszyński.

czemu "czeski film" jest dla nas równoważnikiem sytuacji pełnej zamieszania, niezrozumienia, w której nikt nie wie, o co chodzi. Ja osobiście czeskie filmy bardzo lubię i mam z nimi wiele pozytywnych skojarzeń.

Jako bliscy sąsiedzi rozumiemy się lepiej, gdy ze sobą rozmawiamy, gorzej - gdy próbujemy zrozumieć tekst pisany. Jeśli weźmiemy do ręki tekst w języku czeskim, to od razu rzuci się nam w oczy cała masa kreseczek i ptaszków, fruujących nad słowami. Nasze kreski i ogonki pojawiają się w zupełnie innych miejscach i znaczą co innego.

Fachowo czeski ptaszek to haczyk, po czesku *háček*. Poniżej podpowiedz, jak się je wymawia.

č - cz np. *čas* i czas

š - sz np. *koš* i kosz

ř - rz np. *řeka* i rzeka

ž - ż np. *žába* i żaba

ň - Ń np. *dlaň* i dłoń

ď - zmiękczone d - coś jak *di*

ť - zmiękczone t - coś jak *ti*

ě - haczyk nad e oznacza, że poprzedzająca je spółgłoska ulega zmiękczeniu

Kreseczki pojawiają się w języku czeskim nad samogłoskami á, é, í, ó, ý, nad ů stawia się kropeczkę, u nas zupełnie nieznaną. Jeśli taki znak się pojawia, samogłoskę wymawiamy dłużej. W języku czeskim samogłoski mogą być bowiem długie albo krótkie.

Wiemy, jakie problemy, nie tylko cudzoziemcom, ale i Polakom, sprawia polska ortografia. Dlatego może wydać się ciekawe, że w czeskim problemem dla uczniów piszących dyktanda jest to, gdzie napisać i, a gdzie y. Bierze się to stąd, że w wymowie właściwie zanikła różnica między tymi dwiema samogłoskami, pozostała jednak różnica w pisowni.

Innym problemem, również dla nas, są zbitki spółgłosek, które nie występują w języku polskim, np. w słowach: *vlk, krk, krb, prst* (wilk, kark, kominek, palec). Istnienie tych niezwykle trudnych dla nas do wymówienia słów ma swoje źródło w innej w języku czeskim jakości spółgłosek -r- i -l-. Gdy są one wciśnięte między dwie inne spółgłoski lub przyciśnięte spółgłoską od końca wyrazu mają przed sobą coś jak "półsamogłoskę", takie połączony y, dlatego mogą - tak jak samogłoski - tworzyć najpierw sylaby, a potem całe słowa.

Najdłuższym czeskim słowem, złożonym z samych spółgłosek jest słowo: *Scvrkl* - skurczył się. Jeśli ktoś naprawdę chce sobie połamać język, może spróbować wymówić zdanie zupełnie pozbawione samogłosek:

"Strč prst skrz krk"

(w słowie skrz nie wymawiamy rz ale r i z jak w Tarzanie).

Zdanko to znaczy "Wetknij palec w gardło".

Projekt pn.: „Dni Europy w Jaworzu. Sdruzeni Obci Povodi Stonavki Czechy-Polska 2010”

Ubiega się o dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013 i budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu Śląsk Cieszyński.

Teraz wsłuchajmy się w melodię języka czeskiego, bo przecież nie tylko znaczeniem słów różnią się nasze języki. Charakterystyczne czeskie brzmienie bierze się stąd, że w języku czeskim akcent pada na pierwszą sylabę, a nie jak w polskim - przeważnie na przedostatnią. Chodzi też o różne długości czeskich samogłosek, oznaczone kreseczkami, o czym już wcześniej wspomniałem.

Jeszcze jedną ciekawostką w języku czeskim jest jego dwoistość, na co dzień używane są bowiem dwie wersje czeskiego: **spisovna čeština**, czyli język urzędowy poprawny oraz obecna čeština, czyli czeszczyna ogólna lub, jak kto woli, powszechna.

Spisovna čeština to przede wszystkim język pisany, oficjalny, książkowy, można by rzec - podręcznikowy.

Obecná čeština - to język, jakim się mówi na co dzień i to nie jeden, ale więcej jego regionalnych odmian. Dlatego też, choć Republika Czeska jest niewielkim krajem, to po tym, jak ktoś mówi, jak wypowiada niektóre słowa lub jakich używa zwrotów, można poznać, czy jest z Pragi, Pilzna czy Brna. Czy będzie to sprzedawca w sklepie, urzędnik czy profesor, jeśli będą pochodzić z tego samego regionu, będą mówić podobnym językiem powszechnym. Jednak gdy będą coś pisać, wtedy wszyscy użyją spisovné češtiny, w tej wersji języka czeskiego różnic regionalnych już nie widać. Pewnych zwrotów, końcówek i składni używa się po prostu jedynie do mówienia, ale nie wypada ich zapisywać.

Już na zakończenie chciałbym wspomnieć jeszcze o czymś, co język czeski na pewno wyróżnia na tle innych. W wielu językach europejskich, także w polskim, są tzw. słowa międzynarodowe. Takim słowem jest np. muzyka. Brzmi ono podobnie w wielu językach. W czeskim jednak takiego słowa nie ma. Jest za to hudba. To po czesku właśnie muzyka. Skąd wzięła się hudba zamiast muzyki? Otóż, gdy język czeski odradzał się w XIX w., do głosu doszli puryści. Z jednej strony w czeskim nie było wtedy wielu słów, z drugiej - zbyt liczne były germanizmy. Puryści zabrali się więc do czyszczenia języka. Usunęli wiele słów międzynarodowych, pochodzących z greki czy łaciny, które jednak ówczesnym działaczom narodowym kojarzyły się z niemczyzną. Zresztą nie dotyczyło to tylko pojedynczych słów, ale także idiomów czy zwrotów przejętych z niemieckiego.

I tak:

divadlo - zastąpiło teatr, theatre, das Theater;

zeměpis - to geografia, geography, die Geographie;

dějepis - historia, history, die Geschichte

Z późniejszego okresu pochodzi np. *počítač* - komputer, computer, der Komputer

Projekt pn.: „Dni Europy w Jaworzu. Sdrużeni Obci Povodi Stonavki Czechy-Polska 2010”

Ubiega się o dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013 i budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu Śląsk Cieszyński.

Poniżej jeszcze kilka ciekawych wyjaśnień:

Barák	Jak Czech nam powie "Mate krasný b́arak" lub się zapyta "Bydlíte v bytě nebo v baráku." to nie należy uciekać się do rękoczynów i obrażać, bo on mówi "Ma Pan ładny dom" lub pyta "Czy Państwo (Pan) mieszkają w mieszkaniu czy w domku?"
Bib	Krótkie i zwięzłe, ale jakie wymowne, to po czesku - głupek.
Čerstvý	Czyta się <i>czerstwy</i> ale znaczy świeży. Tak to nie samowite ale Czesi na codzień jedzą "čerstvé" pieczywo!
Divák	Nie dziwak, ale widz.
Kára	To nic złego, to potocznie - dobry samochód, coś jak fura po naszymu.
Květen	Nazwa miesiąca, ale nie IV, ale V, to po prostu nasz maj. A nasz kwiecień to po ichniemu duben.
Láska	Miłość. A słynna <i>Láska nebeská</i> to miłość niebiańska. Natomiast nasza laska po ichniemu to np. kus.
Nápad	Pomysł. Nasz napad to po czesku přepadení.
Páche, páchnout	To znaczy śmierdzi, śmierdieć. Dlatego lepiej nie mówić do Czeszki "Pani ładnie pachnie" - można oberwać. Po czesku pachnie to voní.
Panna	To po czesku dziewczica.
Podvodník	To nie marynarz okrętu podwodnego, ale oszust. Zresztą marynarz po czesku też jest ładnie námořník, a okręt podwodny to ponorka.
Pokuta	Mandat. Pokuta w naszym rozumieniu to po czesku pokání.
Poprava	To nie polepszenie, ale coś wręcz przeciwnego. Poprava to po czesku wykonanie wyroku śmierci, egzekucja.
Porucha	Awaria, jeszcze lepsze są zestawienia z tym słowem np. Porucha na rypadle lub porucha na ruchadle.
Rozpustná káva	Brzmi zachęcająco i ciekawie, ale to zwykła kawa rozpuszczalna.
Sklep	Jak w Czechach pošlą kogoś do sklepa, to znaczy, że masz iść do piwnicy, a nie na zakupy. Nasz sklep to po ichniemu obchod.
Smyk	To nie maluch, szkrab, ale pošlizg.
Starost	To nie starość, ale kłopot, problem. Starość to stáří .
Statek	To nie statek, jak by się zdawało, ale gospodarstwo, majątek ziemski. Statek np. morski to loď .
Šukat	Wymawia się "szukat", ale z szukaniem nie ma nic wspólnego, to znaczy, przepraszam, pierd..., nasze szukać to po czesku hledat.
Úroda	To też nie to, co słyszymy i myślimy, ale zbiory, plony. Nasza uroda to po ichniemu krása.
Záchod	Ubikacja, klozet, w sumie to niuans, ale nasz zachód (strona świata) to po czesku západ.
Zákoník	Nie mnich, ale kodeks, np. kodeks cywilny to po czesku Občanský zákoník, a kodeks karny to Trestní zákoník. Bierze się to z stąd, że po czesku prawo i ustawa to zákon.

źródło: <http://www.eczechy.pl>